

Date: 15th March-2025

**ZAMONAVIY KOMPYUTER DASTURLARI YORDAMIDA LIBOSLARNI
MODELLASHTIRISH VA LOYIHALASH**

Ismailova Momogul Hamraboy qizi

Urganch davlar pedagogika instituti "Texnologik ta'lim kafedrası o'qituvchisi"

Xudayberganova Madina Muzaffar qizi

Urganch davlar pedagogika instituti Texnologik ta'lim 3-kurs talabasi

Raximboyeva Madina Hamdam qizi

Urganch davlar pedagogika instituti Texnologik ta'lim 3-kurs talabasi

Bozor iqtisodiyoti sharoitida tikuvchilik fabrikalari buyurtma asosida mahsulot ishlab chiqarish bilan birga, bichish va pardozlash uchastkalarida lazer nuri va mikroplazma oqimi yordamida bichish maxsus dasturlar orqali amalga oshiriladi. Bu esa yordamchi sexda ishchilar sonini qisqartirib, sexlar uchun katta bo'lmagan maydon talab etadi. Shuningdek korxonalarni tez moslashuvchanlik xususiyatini oshiradi. Hozirgi vaqtda korxonalar xorijiy kompaniyalar bilan ishlashda va ilmiy ishlanmalarni amalga oshirishda to'plagan amaliy tajribalariga asoslanib, kiyim ishlab chiqarish texnologiyasining rivojlanishi sezilarli darajada oshdi. Bunda modellarni avtomatik ravishda tayyorlanishi, yangi kam operatsiyali texnologiyalarning joriy qilinishi, ishlab chiqarishda eng yangi jihozlar, avtomat va yarim avtomatlarning qo'llanilishi, ipli birikmalarning yelimli brikmalar bilan almashtirilishida va mehnatni ilmiy asosda tashkil qilinishida ko'rish mumkin. Fandagi yangiliklar, kimyo sanoati, hamda texnika va texnologiyalarning rivojlanishi, yangi turdagi materiallarning paydo bo'lishi, yangi turdagi kiyimlarni yaratilishiga va ularni tayyorlash texnologiyasining o'zgarishiga ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun kiyimlarni qayta ishlash bo'yicha ma'lumotlarni yangilash va to'ldirish zarurati paydo bo'ldi.

Ushbu maqola talabalarga tikuv fabrikalaridagi asosiy va yordamchi sexlar, ulardagi ish jarayonlarining ketma-ketligi, shuningdek kiyimlarni tikish texnologiyasi bo'yicha zaruriy bilimlarni berish, tikuvchilik texnologiyasi asoslarini o'rgatish va ulardagi mavjud bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish bilan birga tikuvchilik korxonalaridagi kiyimning kichik bo'laklarini tayyorlash va asosiy bo'lakka ulash jarayonlarini mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirishning ilg'or ishlov berish usullari va vositalarini hisobga olgan holda tikish texnologiyalari batafsil o'rgatamiz.

Model yaratish va ishlab chiqarishga tayyorlash, kiyim modellarini ishlab chiqarishga tayyorlash, kiyim turlari doimo va uzluksiz yangilanib turadi. Har yili yengil sanoatda bichimi va fasoni xilma-xil bo'lgan yangi modellar ishlab chiqarishga joriy qilinadi. Kiyimning asosiy boshlang'ich materiali bo'lgan gazlamalar faqat tuzulishi,

Date: 15th March-2025

tashqi ko‘rinish va rang-baranglik jihatidagina emas, balki xususiyat va tola jihatidan ham to‘xtovsiz o‘zgarib turadi. Shundan kelib chiqib kiyimni ishlab chiqarish texnologiyasi o‘zgarib boradi. Kiyimni ishlab chiqarish bir nechta bosqichlarda amalga oshiriladi:

1. Model yaratish, konstruksiyasini qurish va andazalar tayyorlash;
2. Gazlamani tikishga tayyorlash va bichish (ya‘ni tayyorlov - bichish uchastkasidagi ishlar);

3. Buyumni tikish va pardoqlash; Ishlab chiqarishni tashkiliy-texnik jihatdan tayyorlashning dastlabki bosqichi - kiyimlarning modelini yaratish hisoblanadi. Model - tayyorlanadigan kiyimning fasoni hamda shakl namunasidir. Yaratilgan model asosiy modeldan 30% gacha, fasonlar esa bir biridan 10- 15% ga farq qilib asosiy model bilan bitta konstruksiya asosda yaratilishi kerak. Kiyimlarni ko‘plab ishlab chiqarish uchun modellarini yaratish va loyihalash bilan modalar uyi, tajriba laboratoriyalari, ayrim korxonalarda esa yuqori malakali rassom - modelerlar va konstruktorlari bo‘lgan sinov tajriba sexlari modalar uyi rahbarligida shug‘ullanadi. Model yaratish jarayoni quyidagi bosqichlardan iborat:

gazlama ustida ishlash va model eskizini ishlab chiqish; gazlama va qo‘shimcha bezak materiallarni tanlash; model eskizini korxonada bosh muxandis boshchiligidagi muxandis-texnik hodimlardan iborat badiiy-texnik kengashida tasdiqlash; eskiz bo‘yicha buyumni rassom-modelchi va texnologik laborantlar hamkorligida bichish va tikish; yangi modeldagi kiyimni badiiy-texnik kengashda ko‘rib chiqish va katta badiiy-texnik kengashga tavsiya etish. Katta badiiy-texnik kengash tarkibiga: tikuvchilik sanoati, modalar uyi va savdo tashkilotlar hodimlari kiradi. Katta badiiy-texnik kengashdan o‘tgan modellarni ommaviy ishlab chiqarishga tavsiya etiladi. Modellarni ishlab chiqarishni texnik tayyorlash tikuvchilik korxonani tajriba sexida amalga oshiriladi. Modellarni ishlab chiqarishga tayyorlashning an‘anaviy usulini korib chiqamiz. Tikuv korxonalarida rassom-modeler tomonidan zamonaviy moda yo‘nalishini va buyumga qo‘yiladigan talablarni hisobga olgan holda yangi modellar yaratiladi. Rassom-modeler tomonidan quyidagi ishlar bajariladi:

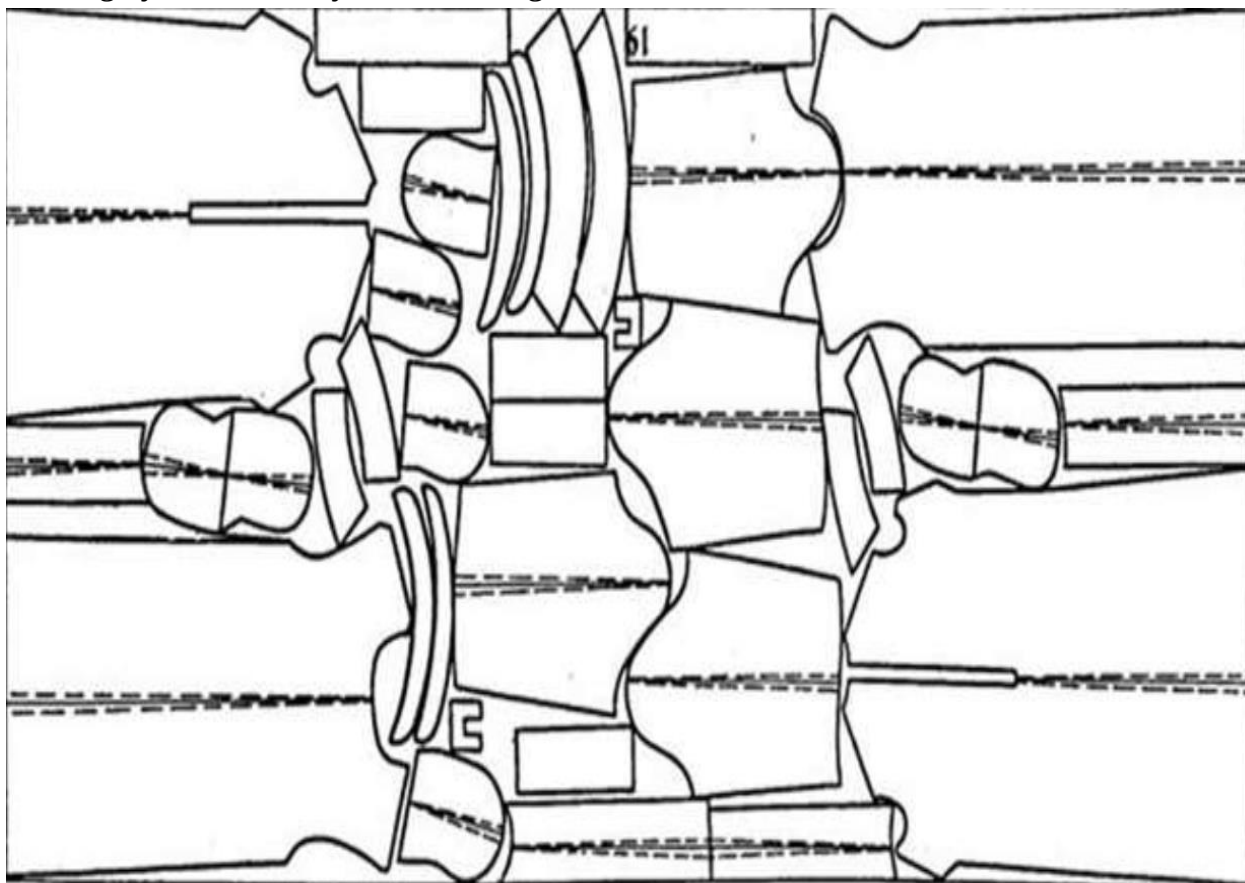
- moda yo‘nalishini o‘rganish;
- yangi model tasnifini tuzish (mo‘ljallangan gazlama turi, modelni tavsiya etiladigan o‘lcham va bo‘yi va h.k.);
- yangi model eskizlarini chizish va o‘xshash modellarni tahlil qilish;
- eng maqbul modelni tanlash va model tejamlliligini baholash.

Andaza yoyilmalarida andazalarni joylashtirish tartibi. Korxonada bir xil kiyim juda ko‘p miqdorda tikiladigan bo‘lsa bo‘rlama trafareti tayyorlanadi. Bo‘rlama deb gazlamaning ustki qavatiga andazalarni tartib bilan joylashtirilishiga aytiladi. Andozalar joylashmasini bajarish uchun ish o‘rinlari stollar bilan ta‘minlanadi. Bu stollarning uzunasi 6000-7000 mm, yoni 1600-1700 mm balandligi 800-850 mm bo‘ladi. Joylashmaning uzunasini o‘lchash uchun stolning yon tomonida chizg‘ich o‘rnatilgan. Stolning bir tomonida qog‘oz rulonini ochish uchun qurilma, qarama-qarshi tomonida esa andozalarni vaqtincha saqlash uchun kronshteyn o‘rnatilgan. Stol ustida joylashmalarni bajarishga qo‘yiladigan talablarni hisobga olib joylashmalar bajariladi. Bajarilgan joylashmalar

Date: 15th March-2025

to'shamaning ustki qavatiga bo'rlama bajarish bo'limiga yoki uning nusxasi bichish bo'limiga yuboriladi. Joylashmalarning nusxasi

1.1-rasm. Andazani gazlamaga joylashtirish.

kichraytirilgan yoki 1:1 masshtabda qo'lda, mexanizatsiyalashtirilgan usulda fotoapparatda yoki PKU-3 elektrografik qurilmasi yordamida ko'chiriladi va bo'rlama tayyorlashda ishlatiladi.

Andazalarni tajribali joylashtirishda quyidagi qoidalarga rioya qilish kerak:

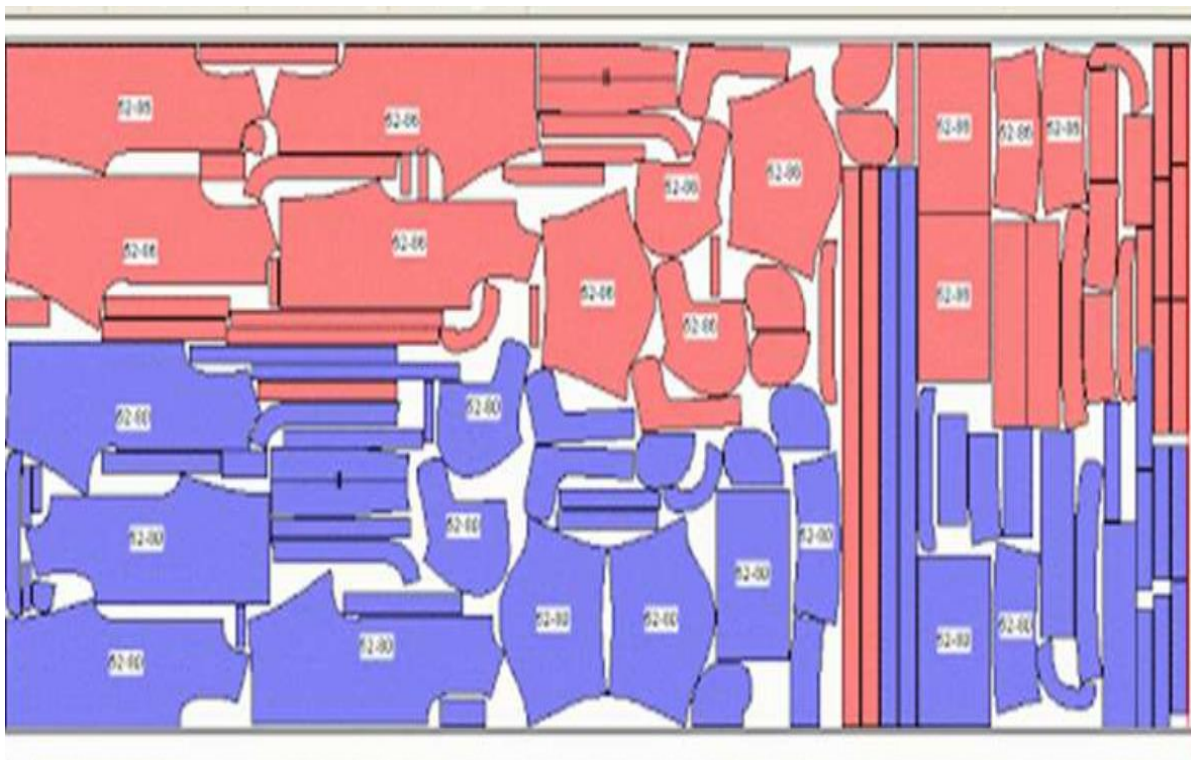
1. Andazalarni gazlamaning o'rishi va arqog'i yo'nalishiga moslab joylashtiriladi.
2. Joylashmada oldin katta detallar andazalarini qo'yib, ular orasiga mayda detallar andazasini joylashtiriladi.
3. Guli bir tomonga qaragan yoki tukli gazlamalarni bichishga mo'ljallangan joylashmada andazalar shunday joylashtiriladiki, kiyim detallaridagi gullar yoki tuklar bir tomonga qaragan bo'lib, kiyimdagi simmetrik joylashgan detallarning gullari bir xil joyga to'g'ri kelishi kerak.
4. Bobrik, baxmal, yarim baxmal, vilvet kabi gazlamalardan tikiladigan kiyimlar barcha detallarning tuki yuqoriga yo'nalgan bo'lishi kerak.
5. Gazlamaning tuki uzun bo'lib aniq bir tomonga taralgan bo'lsa, kiyim detallarida tuklar pastga qaragan bo'lishi kerak.
6. Andazalarni joylashmada joylashtirilganda to'shamada gazlamani to'shash usuli hisobga olinadi.
7. Joylashmada joylashtiriladigan andazalar qancha komplekt bo'lishiga va bichiqlar soniga ahamiyat beriladi.

Date: 15th March-2025

Andazalar orasidagi chiqindilar miqdoriga tasir etadigan omillar quyidagilardan iborat:

1. Joylashmadagi andazalar komplektining soni (bir, bir yarim, ikki va undan ortiq komplekt);
2. Gazlamaning to'shash usuli (yalang qavat, o'ngini o'ngiga qaratib va o'ngini pastga qaratib);
3. Gazlamaning turi (sidirg'a, gulli yoki tukli);
4. Joylashmaning eni;
5. Andazalarni joylashtirishda gazlamaning tanda iplari yo'nalishiga nisbatan yo'l qo'yiladigan chetga chiqishlar, kiyim detallariga tushadigan uloqlar soni;
6. Joylashmadagi o'lcham-bo'ylar soni;
7. Andazalarning shakli;

1.2.-rasm. Detallarni kompyuterda avtomatik va yarim avtomatik rejimda joylashtirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.M.Sh.Jabborovanning "Tikuvchilik texnologiyasi" darslik.
- 2.M.K.Rasulova, B.G.Isroilova, M.A.Asadullayevalarning "Kiyim ishlab chiqarish texnologiyasi" o'quv qo'llanma.
- 3.N.N Bodyaloning "Tikuv buyumlar texnologiyasi" darslik.
- 4.S.S.G'afurova "Tikuv buyumlarini texnologiyasi" darslik.

